

**Edvard
Snouden**

TRAJNO ZABELEŽENO

Prevela Gordana Zarić

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2019.

Naziv originala:
Edward Snowden
PERMANENT RECORD

Copyright © 2019 by Edward Snowden

Published by arrangement with Metropolitan Books, an imprint of of Henry Holt and Company, New York.

Translation Copyright © 2019 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-03115-7

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

Za L

PREDGOVOR

Zovem se Edvard Džozef Snouden. Nekad sam radio za vladu, a sad radim za narod. Tek posle tri decenije, shvatio sam da između toga postoji razlika, a saznanje mi je donelo podosta nevolja na poslu. Sad sam se potpuno posvetio odbrani naroda od osobe kakav sam nekad bio – od špijuna koji je radio za Centralnu obaveštajnu agenciju (*Central Intelligence Agency* – CIA) i Nacionalnu bezbednosnu agenciju (*National Security Agency* – NSA) i mladog tehnološkog stručnjaka koji je krenuo u stvaranje boljeg sveta. Ili sam bar tako mislio.

Moja karijera u Američkoj obaveštajnoj zajednici (*American Intelligence Community* – IC) trajala je kratkih sedam godina. Na moje iznenađenje, samo godinu dana duže od mog izgnanstva u zemlji koju nisam sam izabrao. Tokom tih kratkih sedam godina, učestvovao sam u najznačajnijoj promeni u istoriji američke špijunaže, kad se ciljani nadzor pojedinaca pretvorio u masovni nadzor celih naroda. U tom procesu, pružio sam svu neophodnu tehnološku podršku jednoj vladi u njenom procesu prikupljanja podataka iz svih digitalnih komunikacija na svetu, da bi ih večno uskladištila i pretraživala kad god joj se prohte.

Posle napada na Svetski trgovinski centar, 11. septembra, Obaveštajnu zajednicu razdirao je osećaj krivice jer je dozvolila da se pod njenim budnim okom odigra najrazorniji i najtragičniji napad na Ameriku još od Perl

Harbora. Lideri obavještajnih organizacija nameravali su da izgrade sistem koji će im omogućiti da ih nikad više ne uhvate nespremne. U osnovi tog sistema trebalo je da bude tehnologija, potpuna nepoznanica za čitavu armiju visokoobrazovanih političara i najvećih stručnjaka za poslovnu administraciju. Pred mladim tehnološkim stručnjakom, kakav sam tada bio, širom su se otvarala vrata najtajnijih obavještajnih agencija. Tako je štreber u nasleđe dobio svet.

Pošto sam u to vreme računare odlično poznao, brzo sam napredovao. Kad mi je bilo dvadeset dve, NSA mi je prvi put odobrila pristup strogo čuvanim tajnama iako sam bio na najnižem položaju u organizacionoj strukturi. Posle manje od godinu dana, obreo sam se u Centralnoj obavještajnoj agenciji, kao sistem inženjer koji je imao sve širi pristup jednoj od najosetljivijih mreža na planeti. Jedini odrastao čovek među nama tokom cele smene čitao je džepne knjige Roberta Ladlama i Toma Klensija. Agencije su kršile sva svoja pravila pri zapošljavanju tehnoloških magova. Nekada su agencije angažovale samo fakultetski obrazovane stručnjake, a kasnije, kandidati su morali da imaju status bar vanrednog profesora, a ja nisam spadao ni u jednu od te dve grupe. Prema svim utvrđenim standardima, ne bi trebalo da mi odobre ni pristup zgradi.

Od 2007. do 2009. godine bio sam stacioniran u Američkoj ambasadi u Ženevi kao jedan od malobrojnih tehnoloških stručnjaka angažovanih pod diplomatskom maskom. Zadatak mi je bio da odvedem CIA u budućnost tako što ću sve njene stanice u Evropi povezati na internet, digitalizovati i automatizovati mrežu koju će američka vlada koristiti za špijunažu. Moja generacija nije samo izmenila proces rada obavještajaca. Štaviše, potpuno smo izmenili definiciju špijunaže. Za nas, špijunski posao nije predstavljao tajne sastanke ili ugovorena mesta dostave, već prikupljanje podataka.

Kada sam imao dvadeset i šest godina, bio sam fiktivno zaposlen u kompaniji *Dell*, ali ponovo sam obavljao poslove za NSA. Posao pod ugovorom postao mi je odličan paravan, što je bio slučaj sa skoro svim

tehnološki veštini špijunima iz moje kohorte*. Poslali su me u Japan, gde sam pomogao u stvaranju onoga što je kasnije postalo globalna rezervna kopija podataka – ogromna skrivena mreža koja bi, u slučaju da se NSA pretvori u pepeo u nuklearnoj eksploziji, omogućila da se svi podaci sačuvaju od uništenja. U to vreme, nisam shvatao da, stvarajući sistem koji će omogućiti čuvanje dosijea o životu svakog čoveka na planeti, pravim tragičnu grešku.

Vratio sam se u Sjedinjene Države kad sam imao dvadeset i osam godina i dobio sam svemirsko unapređenje u tehničkom timu koji će održavati vezu između kompanije *Dell* i CIA. Moj posao se sastojao u tome da sednem sa glavešinama tehničkih odseka CIA da bih napravio i prodao rešenje za svaki problem koji bi oni mogli da izmisle. Moj tim je pomogao agenciji da napravi novi tip računarske arhitekture – „oblak“, prvu tehnološku inovaciju koja bi omogućila svakom agentu da, bez obzira na to gde se nalazi, pristupi bilo kojim podacima koji su mu potrebni i da ih pretražuje nezavisno od njihove udaljenosti.

Konačno, od upravljanja tokovima podataka i njihovog povezivanja, prešao sam na stvaranje procedura za njihovo večno skladištenje, i dalje, na razmišljanje o tome kako da budu neprestano raspoloživi i dostupni za pretraživanje. Ti projekti su bili ključni deo mog posla na Havajima, gde sam se preselio kad sam sklopio novi ugovor sa NSA. Tad sam imao dvadeset i devet godina. Do tada sam u svom radu uvek imao pristup vrlo ograničenom skupu osetljivih podataka i zbog toga nisam mogao da shvatim sveobuhvatnu svrhu svojih usko specijalizovanih i usitnjenih zadataka. Tek sam tamo, u raju na zemlji, bio u stanju da spoznam kako se moj rad uklapa u veći plan, u kome je sve povezano kao zupčanici neke džinovske mašine da bi se stvorio sistem globalnog masovnog nadzora.

Duboko pod zemljom ispod polja ananasa – nekadašnja podzemna fabrika aviona iz doba Perl Harbora – sedeo sam za terminalom sa koga

* Kohorta (latinski cohors): 1) istorijski: pešadijska borbena jedinica u starom Rimu, deseti deo legije; 2) figurativno: grupa, skup međusobno povezanih ljudi, npr. istog zanimanja (Prim. ur.)

sam doslovce imao neograničen pristup svim komunikacijskim podacima svakog muškarca, žene i deteta na planeti koji su bilo kad okrenuli telefonski broj ili bar na trenutak seli za računar. Među svim tim ljudima bilo je i 320 miliona mojih sunarodnika, Amerikanaca, koji su bili pod svakodnevnim nadzorom, što je predstavljalo užasno kršenje ne samo postavki Ustava Sjedinjenih Država, već i osnovnih vrednosti svakog slobodnog društva.

Dobili ste priliku da čitate ovu knjigu jer sam, s obzirom na položaj u kome sam se tad nalazio, preduzeo opasan korak. Naime, odlučio sam da kažem istinu. Prikupio sam interne dokumente NSA, koji su dokazivali da američka vlada krši zakon, i predao ih novinarima, koji su ih detaljno proverili i objavili zaprepašćenom svetu.

Ova knjiga vam daje uvid u ono što me je podstaklo da donesem takvu odluku, u moralne i etičke principe koji su doveli do nje, kao i kako su se takvi principi razvili, što znači da vam daje uvid u moj život.

Šta je život? Život je mnogo više od onog što kažemo i još mnogo više od onog što radimo. Život je i ono što volimo i ono u šta verujemo. Ja najviše volim i najdublje verujem u povezanost, povezanost između ljudi i tehnologija koje olakšavaju uspostavljanje takvih veza. Naravno, u tehnologije o kojima govorim spadaju i knjige. Ipak, za moju generaciju povezivanje uvek podrazumeva internet.

Pre nego što ustuknete pred otrovnim ludilom koje se kao pošast širi centrom zbivanja našeg vremena, shvatite da je internet za mene, kad sam ga upoznao, bio potpuno drugačiji. Bio je prijatelj, bio je roditelj. Bio je beskrajna zajednica bez ograničenja, jedan glas i milioni glasova, zajednička granica koju su postavila, ali nisu zloupotrebljavala, razna plemena koja su živela u dobrosusedskim odnosima. Svaki pripadnik plemena mogao je slobodno po svojoj volji da bira ime, istoriju i običaje. Svako je imao masku, ali iako niko nije navodio svoje pravo ime, već neko koje je sebi nadenuo, ipak je sve bilo mnogo iskrenije jer je atmosfera bila ispunjena kreativnošću i saradnjom, a ne pritvornom komercijalizacijom i konkurencijom. Naravno, bilo je sukoba, ali uvek su se

razrešavali dobrom voljom i ljubaznošću – pravim duhom prvih pionira na novom tlu.

Sigurno me sad razumete kad kažem da je današnji internet potpuno neprepoznatljiv i sasvim drugačiji. Važno je navesti da je takva promena sprovedena potpuno svesno i da je rezultat sistematskih napora nekolicine privilegovanih. Kad su na samom početku svi pohrlili da trgovanje prebace na elektronsko trgovanje, ubrzo se stvorio dobro poznati balon koji je pukao na prelasku u novi milenijum kad su bankrotirale prve internetske kompanije. Posle toga, kompanije su shvatile da su ljudi na internetu mnogo zainteresovaniji za deljenje podataka nego za trošenje novca i da se povezanost među ljudima, koju je omogućio internet, može unovčiti. Ako ljudi uglavnom žele da na mreži obaveste svoju porodicu, prijatelje i potpune strance o svojim planovima i zauzvrat budu obavешteni o planovima svoje porodice, prijatelja i potpunih stranaca, onda kompanije treba samo da smisle kako da se ubace usred tih društvenih odnosa i pretvore ih u zaradu.

To je bio početak nadzornog kapitalizma i kraj interneta kakvog sam na početku upoznao.

Tako se srušila kreativna mreža dok su se bezbrojne predivne, teške i privatne veb-stranice polako zatvarale. Ljudi su zbog obećanja o udobnosti pristali da svoje privatne stranice na mreži – koje su zahtevale stalno i temeljno održavanje – zamene za stranice na Facebook-u i naloge na Gmail-u. Bilo je vrlo jednostavno steći pogrešan utisak o vlasništvu nad stranicama i naložima. Samo je grupica nas shvatila ko ih zaista poseduje, a svaka sitnica o sebi koju bismo podelili nije više pripadala nama. Naslednici kompanija elektronskog trgovanja, koje su propale jer nisu mogle da pronađu ništa što bismo bili zainteresovani da kupimo, sad su imale novi proizvod za prodaju.

Novi proizvod smo bili Mi.

Naša interesovanja, naši postupci, mesta gde se nalazimo, naše želje – sve ono što smo otkrili o sebi, svesno ili nesvesno, nadzirano je i prodavano u tajnosti, da bi se odložio neizbežan utisak da nas je neko

zloupotrebio, čega mnogi potaju svesni upravo sada. Nadzor se nastavio, dok su ga aktivno podsticale, čak finansirale, mnogobrojne vlade u pohlepnoj težnji da dođu u posed ogromnog broja informacija. Osim prijavljivanja na naloge i finansijskih transakcija, skoro nijedna vrsta komunikacija nije bila šifrovana početkom 21. veka, što znači da vlade u mnogim slučajevima nisu morale da angažuju kompanije da bi videle šta njihovi korisnici rade. Mogle su da špijuniraju ceo svet, a da nikog o tome ne obaveste.

Američka vlada, zanemarujući osnovne postavke svog društva, nije mogla da odoli tom izazovu i kad je prvi put okusila voće sa zabranjenog otrovnog drveta, obuzela ju je neumoljiva pohlepa. U tajnosti je preuzela moć nad masovnim nadzorom, ovlašćenje koje prema definiciji, mnogo nepovoljnije utiče na nevine nego na krivce.

Tek kad sam malo podrobnije razumeo proces nadzora i štete koju može naneti, postao sam opsednut svešću da mi, narod – i to ne narod samo jedne države, već celog sveta – nikad nismo dobili priliku da glasamo ili bar izrazimo svoje mišljenje o tom procesu. Sistem koji se zasniva na skoro univerzalnom nadziranju ne samo da je uspostavljen bez naše saglasnosti, već je stvoren tako da namerno sakrije svaki deo programa od našeg saznanja. Na svakom koraku, postupci su se menjali, kao i njihove posledice, a sve je to bilo čuvano u tajnosti od svakog, pa čak i od zakonodavaca. Kome sam mogao da se obratim? S kim sam mogao da razgovaram? Čak bi i prošaputana istina koju je trebalo da čuje neki advokat ili sudija ili Kongres, smatrana najozbiljnijim prestupom. Da ste pokušali da pružite najosnovniji opis najopštijih činjenica, bili biste u opasnosti da ceo život provedete u ćeliji federalnog zatvora.

Bio sam potpuno izgubljen u najcrnijim mislima dok sam se borio sa svojom savešću. Volim svoju domovinu, imam poverenja u javne službe, a cela moja porodica već vekovima služi ovoj državi i njenim stanovnicima. I ja sam položio zakletvu da ću služiti, ali ne agenciji, čak ne ni vladi, već narodu u podržavanju i odbrani Ustava, čije su garancije građanskih sloboda tako bezobzirno narušene. Nisam bio samo deo tog

rušilačkog poduhvata, već ravnopravni partner u procesu. Za koga sam obavljao sav taj posao svih tih godina? Kako je trebalo da uspostavam ravnotežu između ugovora o poverljivosti koji sam potpisao sa agencijama i zakletve koju sam položio osnovnim principima na kojima počiva moja domovina? Kome sam ili čemu sam dugovao veću odanost? U kom trenutku sam imao moralnu obavezu da prekršim zakon?

Dok sam razmišljao o moralnim obavezama i principima, stigao je i odgovor. Shvatio sam da neću, ako istupim i novinarima otkrijem obim zloupotreba u mojoj zemlji, zastupati radikalne promene kao što su rušenje vlade ili uništenje Obaveštajne zajednice. Smatrao sam da bi trebalo da se vratim težnji za očuvanje ideala koji su postavile zajedno vlada i Obaveštajna zajednica.

Sloboda države može se meriti samo poštovanjem prava njenih građana. Ubeđen sam da ta prava, zapravo, ograničavaju moć države i određuju gde i kad vlada ne sme da se meša u domen ličnih i pojedinačnih sloboda, što se u doba Američkog građanskog rata nazivalo „sloboda“, a tokom internetske revolucije „privatnost“.

Prošlo je šest godina otkako sam istupio i rekao istinu jer sam video da takozvane napredne vlade širom sveta popuštaju u svojoj posvećenosti zaštiti te privatnosti, koju smatram – kao i organizacija Ujedinjenih nacija – osnovnim ljudskim pravom. Za tih šest godina, popuštanje se nastavilo, a demokratije su nazadovale ka autoritarnom populizmu. To nazadovanje se najbolje uočava u odnosima vlade prema štampi.

Pokušaji izabranih zvaničnika da oduzmu legitimitet novinarstvu potpomognut je i podstaknut sveopštim napadom na principe na kojima počiva istina. Tehnologije su sposobne da naprave uravnoteženu mešavinu stvarnog i lažiranog koja može da izazove zbrku globalnih razmera bez presedana.

Taj proces mi je izuzetno dobro poznat jer je stvaranje iracionalne stvarnosti oduvek bilo najmračnije stvaralaštvo Obaveštajne zajednice. Samo za vreme mog angažovanja, iste agencije, koje su baratale podacima tako da stvore izgovor za izbijanje rata – koristile su nezakonite

procedure i pravosuđe iz senke da bi odobrili kidnapovanje kao „vanredno isporučivanje“, torturu kao „pojačano ispitivanje“ i masovni nadzor kao „masovno okupljanje“ – ni trenutak nisu oklevale da me nazovu kineskim dvostrukim agentom, ruskim trostrukim agentom i što je još strašnije – milenijalcem.

Mogle su sve to da izgovore potpuno slobodno uglavnom zbog toga što sam odbijao da se branim. Od kada sam istupio i rekao istinu pa sve do sada, nepokolebljivo sam tvrdio da neću otkriti ni najmanju pojedinost o svom privatnom životu što bi moglo da izazove još veće uznemirenje moje porodice i prijatelja, koji su već dovoljno propatili zbog mojih principa.

Oklevao sam da napišem ovu knjigu samo zbog toga što nisam hteo da produbljujem njihovu patnju. Končano, bilo mi je mnogo lakše da donesem odluku o otkrivanju dokaza za nezakonite aktivnosti vlade nego o opisivanju svog života. Trebalo je nešto preduzeti protiv svih zloupotreba koje sam video, ali niko ne piše memoare zbog toga što ne može da se odupre nalogima svoje savesti. Zato sam pokušao da dobijem dozvolu svakog člana porodice, prijatelja i kolege čija su imena ovde navedena ili koga je moguće javno prepoznati na ovim stranicama.

Kao što odbijam da preuzmem odgovornost za nečiju privatnost, tako nikad nisam pomislio da ću samo ja moći da odlučim o tome koju bi tajnu moje zemlje trebalo izneti u javnost, a koju ne. Zbog toga sam dokumente vlade otkrio samo novinarima. U stvari, broj vladinih dokumenata koje sam direktno otkrio javnosti je nula.

Verujem, baš kao što veruju i spomenuti novinari, da vlada može neke informacije da drži u tajnosti. Čak je i najotvorenijem demokratskom društvu na svetu dozvoljeno da ne otkriva, recimo, identitet svojih tajnih agenata i kretanja svojih trupa na frontu. U ovoj knjizi nisu otkrivene takve tajne.

Preuzeo sam zadatak, ne tako jednostavan, da opisujući svoj život, zaštitim privatnost svojih najbližih i ne otkrijem zakonite vladine tajne. Možete me pronaći negde između te dve odgovornosti.

PRVI DEO

POGLED KROZ PROZOR

Prvo što sam u životu hakovao bilo je utvrđeno vreme za odlazak na spavanje.

Smatrao sam da nije pošteno to što me moji roditelji primoravaju da odem na spavanje pre nego što oni odu, pre nego što ode moja sestra jer mi se uopšte nije spavalo. To je bila prva mala životna nepravda.

Mnoge od prve dve hiljade noći mog života završile su se građanskom neposlušnošću, dakle, plakao sam, molio i pogađao se, sve do te 2.193. noći kad sam napunio šest godina. Tada sam otkrio da postoji neposredna akcija. Vlasti nisu bile zainteresovane za pozive na reforme, a ja nisam bio od juče. Uživao sam u jednom od najboljih dana u svom mladom životu, ispunjenog mojim prijateljima, zabavom, čak i poklonima i nisam imao nameru da dozvolim da se sve tek tako završi jer su svi morali da idu kućama. Krišom sam pomerio sve časovnike u kući za nekoliko sati unazad. Jednostavnije je bilo podesiti časovnik na mikrotalasnoj pećnici nego na štednjaku, prvenstveno zbog toga što mi je bilo lakše da ga dohvatim.

Kad vlasti, u svom neograničenom neznanju, nisu uspele da to primete, moć koju sam osetio potpuno me je obuzela dok sam mahnitio jurio po celoj dnevnoj sobi. Mene, gospodara vremena, niko više neće primoravati da odem na spavanje. Bio sam slobodan. Tako sam zaspao

na podu pošto sam video zalazak sunca 21. juna, kad je dan bio najduži u godini zbog letnje dugodnevce. Kad sam se probudio, svi časovnici u kući bili su podešeni prema očevom satu.

Ako bi se neko danas potrudio da podesi sat, kako bi znao prema kom satu da ga podesi? Ako razmišljate kao većina ljudi danas, verovatno ćete ga podesiti prema satu vašeg pametnog telefona. Ipak, ako pogledate u vaš telefon, ali zaista pogledate i počnete da pretražujete po menijima sve do postavki, videćete da je vreme na telefonu „automatski podešeno“. Ponekad, vaš telefon tiho i nečujno upita mrežu vašeg dobavljača usluga: „Hej, znaš li koliko je sati?“ Ta mreža postavlja isto pitanje većoj mreži, koja pita još veću mrežu, i tako dalje preko dugačkog niza tornjeva i žica dok pitanje ne stigne do pravog gospodara vremena, Servera mrežnog vremena (*Network Time Server*), koji se referencira prema Nacionalnom institutu za standarde i tehnologiju u Sjedinjenim Državama, Saveznom institutu za meteorologiju i klimatologiju u Švajcarskoj i Nacionalnom institutu za informacionu i komunikacionu tehnologiju u Japanu, koji njime i upravljaju. To dugačko i nevidljivo putovanje obavi se u deliću sekunde, zbog čega ne vidite da na ekranu telefona svetluca 12:00 svaki put kad uključite telefon pošto mu se baterija istrošila.

Ja sam rođen 1983. godine, kad je nestajao svet u kome su ljudi sami podešavali satove. Te godine, Ministarstvo odbrane Amerike podelilo je unutrašnji sistem međusobno povezanih računara na dva dela i tako stvorilo mrežu koju su koristile odbrambene snage, nazvanu MILNET, i drugu mrežu za narod, koja je nazvana internet. Pre nego što se godina završila, nova pravila su uspostavila uređenje granica tog virtuelnog sveta, što je dovelo do pojave sistema naziva domena (*Domain Name System*) koji i danas koristimo - .govs, .mils, .edus i naravno, .coms – dok su ostatku sveta dodeljeni kodovi država: .uk, .de, .fr, .cn, .ru i tako dalje. Moja država (dakle, i ja) već smo bili u prednosti. Proći će još šest godina pre pronalaska Svetske komunikacione mreže (*World Wide Web*) i

oko devet godina pre nego što je moja porodica kupila računar sa modemom koji je mogao na nju da se poveže.

Naravno, internet nije jedinstveni entitet, iako imamo običaj da ga tako posmatramo. U tehničkom smislu, u stvarnosti, svaki dan se stvaraju nove mreže na globalnom čvorištu međusobno povezanih komunikacionih mreža koje vi – i još oko tri milijarde ljudi, što je otprilike 42 procenta svetske populacije – redovno koristite. Ipak, koristiću taj pojam u najširem značenju da bih obuhvatio univerzalnu mrežu svih mreža koja međusobno povezuje većinu računara u svetu pomoću skupa deljenih protokola.

Mnogi od vas su možda zabrinuti jer ne znaju razliku između protokola i rupe u zidu, ali svi mi koristimo veliki broj protokola. Recimo da predstavljaju jezike kojima se služe mašine, zajednička pravila koja poštuju da bi se međusobno razumele. Ako imate godina otprilike koliko i ja, verovatno se sećate da ste u adresnu traku pretraživača veba morali da unesete „http“ na početku adrese veb-sajta. Slova su se odnosila na protokol za prenos hiperteksta (*Hypertext Transfer Protocol*), jezika koji ste koristili da biste pristupili svetskoj komunikacionoj mreži, toj ogromnoj zbirci sajtova koji su uglavnom bili tekstualnog sadržaja, ali mogli su da reprodukuju video i audio zapise. Govorim o sajtovima Google, YouTube i Facebook. Svaki put kad proveravate mejlove, koristite jezike kao što su: IMAP, protokol za pristup internet porukama (*Internet Message Access Protocol*), SMTP, jednostavni protokol za prenos elektronske pošte (*Simple Mail Transfer Protocol*) i POP3, protokol za elektronsku poštu (*Post Office Protocol*). Prenos datoteka prolazi kroz internet koristeći FTP, protokol za prenos datoteka (*File Transfer Protocol*). Što se tiče procedure podešavanja vremena na vašem telefonu, koju sam prethodno spomenuo, te ispravke se dobijaju preko NTP, protokola mrežnog vremena (*Network Time Protocol*).

Svi ti protokoli su poznati kao protokoli sloja aplikacije i sastoje se samo od jedne porodice protokola među mnogobrojnim protokolima na mreži. Na primer, da bi podaci iz bilo kog od ovih protokola sloja

aplikacije prešli preko interneta i došli do vašeg stonog računara, laptopa ili telefona, treba ih prvo spakovati unutar određenog protokola za transportni sloj. Setite se samo kako uobičajena poštanska služba voli kad svoja pisma i pakete šaljete u njenim standardizovanim kovertama i kutijama. Protokol za upravljanje prenosom (TCP – *Transmission Control Protocol*) koristi se da bi usmeravao, pored svih ostalih aplikacija, i veb-stranice i elektronsku poštu. Protokol korisničkih datagrama (UDP – *User Datagram Protocol*) koristi se da bi usmeravao vremenski osetljivije aplikacije u realnom vremenu, kao što su telefonski razgovori preko interneta i prenosi uživo.

Svako prisećanje na višeslojne procese koji su se, kad sam bio dete, nazivali sajberprostor, Net, Infoban i informacioni super auto-put, nezostavno je nepotpuno, ali svodi se na sledeće: svi protokoli koje sam naveo omogućili su nam da digitalizujemo i na mrežu postavimo skoro sve u svetu osim onog što jedeno, pijemo, nosimo ili u čemu živimo. Internet je postao skoro neodvojivi deo našeg života, baš kao i vazduh kroz koji prolazi najveći deo komunikacija koje putuju internetom. Svaki put se setimo – kad god nas obaveštenja na društvenim mrežama upozore na objavu da nas je neko označio ili „tagovao“ u kompromitujućem kontekstu – da digitalizovati nešto znači snimiti ga u formatu koji će večno trajati.

Reći ću vam šta mi je najupečatljivije kad pomislim na detinjstvo, posebno na tih prvih devet godina bez interneta: ne mogu da se setim svega što se tad desilo, jer se mogu osloniti samo na svoje pamćenje. Podaci jednostavno više ne postoje. Kad sam bio dete, „nezaboravni doživljaj“ još nije bio zastrašujući doslovni tehnološki opis, već strastveno metaforičko pripisivanje važnosti mojoj prvoj izgovorenoj reči, mojim prvim koracima, mom prvom izgubljenom zubu, mojoj prvoj vožnji bicikla.

Moja generacija je poslednja u američkoj, a možda i svetskoj istoriji, za koju važi da je poslednja nedigitalizovana generacija, koja svoje detinjstvo ne provodi u oblaku već je uglavnom zarobljena u analognim formatima kao što su pisanje dnevnika, *polaroid* foto-aparati i VHS